

Citation:

A.C. Zaanen, Levensbericht W. van der Woude, in:
Jaarboek, 1974, Amsterdam, pp. 196-198

Levensbericht van

Willem van der Woude

(15 januari 1876–23 september 1974)

door A. C. Zaanen

Op 23 september 1974 overleed op 98-jarige leeftijd ons rustend lid Willem van der Woude, oud-hoogleraar aan de Leidse universiteit. Hij werd geboren op 15 januari 1876 te Oosternijkerk in de gemeente Oostdongeradeel in het noordoosten van Friesland, waar zijn vader hoofd van een openbare school was. Na het gymnasium in Leeuwarden doorlopen te hebben studeerde hij wis- en natuurkunde aan de Groningse universiteit, waar hij in 1898 kandidaatsexamen deed; in 1901 volgde het doctoraalexamen. In die tijd, en zelfs tot aan de tweede wereldoorlog, was er voor een jonge doctorandus in de wiskunde eigenlijk slechts één verdere mogelijkheid, nl. het leraarsambt. Van der Woude werd dan ook leraar aan het gymnasium, en later tevens aan de HBS, te Deventer. Aan deze stad had hij goede herinneringen; hij sprak altijd met warmte, misschien gemengd met enige weemoed, over de jaren in Deventer doorgebracht. Naast zijn dagtaak zette de jonge leraar zich, hoofdzakelijk in de avonduren, aan de vervaardiging van een proefschrift onder leiding van de Groningse hoogleraar in de meetkunde P. H. Schoute. De meetkunde, die in de negentiende eeuw tot grote bloei was gekomen, vooral in de ons omringende landen, beleefde rondom 1900 in Nederland een bescheiden nabloei, die tot uiting kwam in het werk van Schoute en zijn leerlingen. In 1908 kwam het proefschrift van van der Woude gereed; de promotie vond plaats op 4 mei. De titel van het proefschrift luidde „Over elkaar snijdende normalen van een ellipsoïde en een hyperellipsoïde”. Na de promotie bleef van der Woude wetenschappelijk werkzaam; in de Proceedings van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen verschenen verscheidene artikelen van zijn hand over de algebraïsche meetkunde van vlakke krommen. Dit werk trok dusdanig de aandacht dat hij in 1916 als opvolger van P. Zeeman benoemd werd tot hoogleraar in de wiskunde aan de Rijksuniversiteit te Leiden. De officiële leeropdracht gewaagt van de analytische en beschrijvende meetkunde en de theoretische werktuigkunde. Tot 1947, een vol jaar zelfs na het bereiken van de zeventigjarige leeftijd, is van der Woude in Leiden als hoogleraar werkzaam geweest. Vele, nu zelf al oudere, wiskundigen, verspreid over de hele wereld, hebben bij hem op de collegebanken met de beginselen van de analytische, beschrijvende en projectieve meetkunde kennis gemaakt. Jarenlang heeft hij ook colleges in de mechanica gegeven. Hoewel hij nooit een school gevormd heeft zijn velen door hem tot eigen werk bezielde. Zevenentwintig proefschriften kwamen onder zijn leiding tot stand. Groot is het aantal verhalen over zijn vriendelijkheid bij de mondelinge tentamens, maar ook over zijn soms plotseling oplaaierende boosheid, waarover hij dan even vlug weer berouw toonde, zodat de tentamenkandidaat snel de gelegenheid kreeg om een slechte beurt weer goed te maken.

WILLEM VAN DER WOUDE
(15 januari 1876–23 september 1974)

Zijn leven lang is de liefde van van der Woude blijven uitgaan naar de meetkunde. Van zijn werk op dit terrein noem ik in de eerste plaats een eenvoudig bewijs uit 1915 van de klassieke stelling van Noether over snijpunten van algebraïsche krommen, vele jaren later in herziene vorm nogmaals verschenen in de *Mathematische Annalen*. Naast de algebraïsche aspecten van de meetkunde had ook de affine en de conforme differentiaalmeetkunde zijn aandacht; sommige van zijn onderzoekingen op dit gebied hangen samen met problemen uit de relativiteitstheorie. Er zijn ook bijdragen van zijn hand verschenen, die men tot de meer „elementaire” meetkunde kan rekenen; ik denk aan zekere uitbreidingen van de sluitingsstelling van Poncelet. Men vindt in het werk van van der Woude geen uitvoerige nieuwe theorieën, de voorkeur voor het detail overheerst en een gelijktijdig gebruik van meetkundige en analytische hulpmiddelen wordt niet geschuwd. Bij de mechanica had de kinematica zijn speciale belangstelling.

In de lijst van de bij van der Woude gepromoveerden vindt men een aantal wiskundigen die, hoewel misschien geen leerlingen in engere zin, zeker invloed van van der Woude hebben ondergaan. Ik noem D. J. Struik (1922), O. Bottema (1927), G. Bol (1928), E. R. van Kampen (1929), mevr. T. van Aardenne-Ehrenfest (1931), J. Haantjes (1933), P. Dwinger (1938), N. H. Kuiper (1946).

In 1926 werd van der Woude benoemd tot lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

In het cursusjaar 1934–35 was van der Woude rector van de Leidse universiteit en niets wees erop dat hij, onder abnormale omstandigheden, het rectoraat nogmaals op zich zou nemen. Eind 1940, na de rede van Cleveringa op 26 november, werd de universiteit door de Duitsers gesloten en later heropend voorzover het tentamens en examens betrof. Hoewel de universiteit aldus nog slechts gedeeltelijk functioneerde, werd het in september 1941, toen de rector (A. W. Bijvanck) aftrad, toch wenselijk geacht dat het rectoraat niet onvervuld zou blijven. Nadat men in den Haag niet gereageerd had op het noemen van de naam van B. G. Escher viel het besluit dat van der Woude, als oudste assessor, waarnemend rector zou worden. Er volgde een moeilijke periode, waarin geprobeerd moest worden om, zonder met beginselen te schipperen en zonder toe te geven aan Duitse dreigementen, zo weinig mogelijk brokken te maken. Deze tweede rectorperiode eindigde in feite op 1 februari 1943, toen na een massaal docentenontslag alle werkzaamheden aan de universiteit stil kwamen te liggen. Na de bevrijding, in mei 1945, werd van der Woude opnieuw rector, tot hij in september van datzelfde jaar deze waardigheid, in tegenwoordigheid van koningin Wilhelmina en prinses Juliana, dan eindelijk aan Escher kon overdragen. In zijn overdrachtsrede en ook later in gesprekken getuigde hij van de grote steun die hij steeds van zijn mede-assessoren en vanuit de faculteiten had mogen ondervinden. In een brief, door de toenmalige minister van Onderwijs (G. van der Leeuw) aan van der Woude gericht kort na zijn aftreden als hoogleraar, komt de volgende zin voor: „Het is voor de Leidse universiteit een zegen geweest dat iemand, die gelijk gij het algemeen vertrouwen bezit, zo lange tijd gedurende twee periodes welke buitengewone eisen aan gezagsdragers stelden, de leiding van de Senaat heeft gehad”.

Nog in Deventer trad van der Woude in het huwelijk met W. C. Schurink; zij was lerares in die stad. Haar rustige persoonlijkheid was een harmonieuze

aanvulling bij de soms wat rusteloze natuur van haar echtgenoot. Zij overleed in 1955. Het huwelijk was kinderloos.

Niet onvermeld mag blijven dat van der Woude jarenlang tot de sterkste wedstrijdschakers van Leiden behoorde, tezamen met zijn naaste collega J. Droste, die hoogleraar in de wiskundige analyse was.

Tot in zijn laatste jaren bleef de belangstelling van van der Woude voor de wiskunde en voor zijn oud-leerlingen onverflauwd. Met hem is heengegaan voor vele ouderen een leermeester wiens markante persoonlijkheid zij met dankbaarheid zullen blijven gedenken en voor de jongeren een man die voor hen reeds een legendarische figuur was.